

Latvijas ceļu karte. 1 : 200 000. 1940. Strassenatlas von Lettland. Im Auftrage der Karl Ernst von Baer-Stiftung in Verbindung mit Hans Feldmann, Wolfgang Krefst, Ingeborg Lilienblum und Guntars Martinsons. Herausgegeben von Wilfried S c h l a u. J. G. Herder- Institut. Marburg/Lahn, 1991.

Tai Johano Gotfrydo Herderio instituto parengtas veikalas, kuris įdomus ir reikalingas ne tik turistams, vykstantiems į Latviją, bet ir kalbininkams, pirmiausia – vardyno tyrinėtojams. Jo pamatą sudaro Rygoje 1940 m. išleisto "Latvijos kelių atlaso" ("Latvijas ceļu karte") fotografuotinis tekstas: 59 žemėlapiai ir rodyklės. Šis atlasas rašytas latviškai. Recenzuojamo veikalą autoriai, norėdami padaryti atlasą prieinamesnį užsieniečiams, jį labai išradingai, su vokiečiams būdingu pedantiškumu "germanizavo": įdėjo pagrindinio rengėjo W. Schlau įžanginį žodį vokiečių kalba, paaiškinimus trimis kalbomis (vokiečių, latvių, anglų), sudarė įvairių rodyklių, kurių svarbiausios yra dvi: abėcėlinė Latvijos vietovardžių su vokiškais atitikmenimis ir abėcėlinė vokiečių–latvių kalbomis. Jose – apytiksliai po 2 500 vietovardžių. Kalbininkui jos įdomios pirmiausia tuo, kad Latvijos vietų vardai jose nėra "transliteruoti" į vokiečių kalbą, ne "perrašyti" vokiškais rašmenimis, o pateikiami tradiciniai vokiški jų atitikmenys. Neretai jie žymiai skiriasi nuo latviškųjų lyčių, pvz.: lat. *Aizpute* – vok. *Hasenpoth*, lat. *Babūži* – vok. *Backhusen*, lat. *Barkava* – vok. *Borchhof*, lat. *Bebrene* – vok. *Bewern*, lat. *Beja* – vok. *Beyenhof*, lat. *Berkava* – vok. *Borkwitz*, lat. *Birkinele* – vok. *Berkenhagen*, lat. *Bundžas* – vok. *Bunsenberg* ir t.t. Nemaža ir tokių atvejų, kai vokiškas vardas būna visai kitas: lat. *Bānuži* – vok. *Kudling*, lat. *Bebrupe* – vok. *Gaidup*, lat. *Belava* – vok. *Kortenhof*, lat. *Biksere* – vok. *Libbien*, lat. *Biriņi* – vok. *Koltzen*, lat. *Brunava* – vok. *Windsheim*, lat. *Bukas* – vok. *Suddenbach*, lat. *Bunka* – vok. *Funkenhof*, lat. *Izliede* – vok. *Fischröden*. Tokių atvejų gana daug. Jie rodo, kad vokiečių kalba Latvijos vietovardžius gerokai pakeitė. Atidžiau šiuos sąrašus paanalizavus, būtų galima rasti įdomios medžiagos latviškų vietovardžių adaptacijos vokiečių kalboje dėsningumams nustatyti. Be kita ko, iš šių rodyklių matyti, jog būta ir vertimo iš latvių kalbos į vokiečių kalbą, kartais galbūt ir atvirkščiai – iš vokiečių kalbos į latvių kalbą, atvejų, pvz.: lat. *Augstrozes* – vok. *Hochrosen*, lat. *Augšciems* – vok. *Hohendorf*, lat. *Baltāmuiza* – vok. *Weißhof*, lat. *Baltezers* – vok. *Weißensee*, lat. *Ezermuiza* – vok. *Seehof*, lat. *Jaunmuiza* – vok. *Neuhof*, lat. *Kalmuiza* – vok. *Berghof*, lat. *Liepas* – vok. *Lindenhof* ir kt. Tai taip pat gana dažnas reiškinys, kuris įmanomas tik tam tikroje – dvikalbystės – situacijoje (jeigu, žinoma, jis vyksta natūraliai, gyvojoje žmonių kalboje; kas kita – kanceliariniai, raštų vertiniai, kurių, atrodo, taip pat būta, tik atskirti šiuos du vertimo būdus be specialių studijų labai sunku).

Greta šių dviejų didelių rodyklių, veikalą rengėjai pridėjo ir detalesnius kiekvieno žemėlapių vietovardžių, tarp jų ir urbanonimų (gatvių, aikščių, skverų vardai), viešbučių, kultūros paminklų, benzino kolonelių ir pan. sąrašus vokiečių ir latvių kalbomis. Jie, kaip ir minėtosios dvi rodyklės, vėlgi įdomūs latvių–vokiečių kalbų interferencijos atžvilgiu. Pabrėžtina ir tai, kad išspaus-

dintos ir visos rodyklės, buvusios "Latvijos kelių atlase". Jų yra net dvylika: valsčių, kaimų geležinkelio stočių, ežerų, upių, didžiųjų kalnų ir kt. Rodyklės užima didžiąją atlaso dalį ir yra rimtas Latvijos vietovardžių šaltinis. Nekalbant jau apie tai, kad jos padeda lengvai orientuotis atlaso naudotojams.

Leidinyas labai gražiai apipavidalintas, perspausdintų žemėlapių kokybė pavydėtinai gera. Belieka paapgailauti, kad Lietuva tokio atlaso neturi.

Aleksandras Vanagas